

(max.: Českomoravská vrchovina, Strmilov, ca 500 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 90.

T: 11. Stř. Pol., 15. Vých. Pol., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. — M: 31. Plz. pah. (mezi Koterovem a Plzencem), 39. Třeboň. pán. (Turovecký les u Tábora), 59. Orl. podh. (Machová u Rašovic), 67. Českomor. vrch. (Strmilov), 76. Mor. brána (mezi Studěnkou a Albrechticemi), 79. Gottw. vrchy (Gottwaldov).

Celkové rozšíření: Evropa, kromě Pyrenejského poloostrova; Kavkaz, z. a stř. Sibiř, Mongolsko, s. Čína. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 158.

• Význam: Dříve se kořeny a listy používaly k barvení látek na žluto pro obsah flavonolových glykosidů; listy a kořeny se též používaly v lidovém léčitelství.

12. *Adonis* L. — ohníček, hlaváček*

Adonis LINNAEUS Sp. Pl. 547, 1753. — Syn.: *Adonis* sect. *Adonia* DC. Regni Veg. Syst. Natur. 1: 221, 1817.

Lit.: DOMIN K. (1948): O variabilitě u *Adonis aestivalis*. Věda Přír. 24: 46—49. — RIEDL H. (1963): Revision der einjährigen Arten von *Adonis* L. Ann. Naturhist. Mus. Wien 66: 51—90. — STEINBERG C. (1971): Revisione sistematica e distributiva delle *Adonis* annuali in Italia. Webbia 25: 299—351. — ŠLANGENA Z. E. (1975): Generis *Adonis* L. species annuae in flora URSS. Nov. Sist. Vysš. Rast. 12: 204—209. — SLAVÍKOVÁ Z. (1982): Zur Kronblattmorphologie einiger *Adonis*-Arten. Acta Univ. Carol.-Biol. 1980: 373—380.

Jednoleté byliny s lodyhami přímými, v hor. části chudě větvenými. Dol. lodyžní listy řapíkaté, hor. přisedlé; obojí mnohonásobně zpeřené v úzké čárkovité listky (úzkrojký). Květy jednotlivé, přímé, (10—) 15—30 (—40) mm vel.; kališních lístků 5, korunních lístků 3—10; prašníky tmavě fialové, pylová zrna trikolpátní, exina na pólech nezesílená. Nažky šikmo vejcovité, lysé. — Asi 5 druhů v j. Evropě, v Přední Asii a druhotně v Severní Americe a Austrálii. — Entomogam.

Poznámka: Pro obsah srdečních glykosidů všechny druhy jedovaté.

- 1a Kališní listky zděli $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ korunních lístků, za květu vlnatě chlupaté 1. *A. flammea*
b Kališní listky zděli $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ korunních lístků, za květu lysé 2
2a Korunní listky úzce vejčité, kalich ke koruně přitisklý; nažky s ca 1 mm dl. přímým zobánkem
. 2. *A. aestivalis*
b Korunní listky vejčité, kalich od koruny odstálý; nažky s krátkým, ca 0,5 mm dl. na špičce zakřiveným zobánkem 3. *A. annua*

1. *Adonis flammea* JACQ. — ohníček plamenný, hlaváček plamenný Tab. 93/2

Adonis flammea JACQUIN Fl. Austr. 4: 29, 1776. — Syn.: *Adonis caudata* STEV. Bull. Soc. Natur. Mosc. 21(3): 273, 1848.

Lodyhy přímé, (10—) 20—50 cm vys., v dol. polovině měkce chlupaté, v hor. roztroušeně chlupaté nebo lysé. Dol. lodyžní listy řapíkaté s řapíkem 1,5—2,5 cm dl., hor. listy přisedlé, obojí zpeřené v úzké čárkovité úzkrojký, 0,2—0,6 mm šir. Květy 15—35 mm vel.; kališní listky vejčité až úzce vejčité, 3,5—5,5 mm dl., ke koruně přitisklé, na okrajích a plochách bělavě vlnatě chlupaté; korunních lístků 5—8 (—10), úzce vejčitých až úzce eliptických, 8—10 (—15) mm dl., červených nebo vzácně slámově žlutých, na bázi s tmavou skvrnou. Nažky lysé, šikmo vejcovité, 2,5—3,5 (—4,0) mm dl., na povrchu svrasklé, s dolíčkovitými prohlubeninami, zakončené v pokračování hřbetního kýlu zahnutým špičatým zobánkem do 0,5 mm délky s tmavou skvrnou na

špičce. V—VIII. Tf. Tox.
2n = 32 (extra fines)

Variabilita: U nás druh málo proměnlivý. Ze sousedního Rakouska uváděny infraspecifické taxony, charakteristické menším počtem korunních lístků a jejich zbarvením, např. var. *anomala* (WALLR.) BECK, f. *straminea* (BECK) RIEDL. Příbuzný druh *A. eriocalycina* BOISS. u nás neroste.

Ekologie a cenologie: Pole, úhory, nejčastěji na vápnitých spraších nebo hlinito-piščitých půdách ve společenstvech svazu *Caucalion lappulae*.

Rozšíření v ČR: Pouze stř. Čechy a j. Morava, častý ještě v polovině minulého století; ve 20. století již vzácný, poslední doklady ze čtyřicátých let. V planárním a kolinním stupni termofytika. Pravděpodobně vlivem chemizace zemědělství vymizel. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 90.

T: 4. Loun.-lab. střed. (Raná †; Malič u Litoměřic †), 5. Terez. kotl. (Roudnice †; Doksany †), 7. Středočes. tab. (mnoho dokladů z minulého století), 8. Čes. kras (Vonoklasy, 1936), 9. Dol. Povlt. (kdysi hojně), 11. Stř. Pol.

*) Zpracoval B. Křisa.

Tab. 93: 1 *Adonanthe vernalis*, 1a — plod. — 2 *Adonis flammea*, květ, 2a — plod. — 3 *A. aestivalis*, 3a — plod. — 4 *A. annua*, plod.

(Neratovice †; Semice †), 13. Rožď. tab. (Oškobrhn u Po-
děbrad †), 16. Znoj.-brn. pah. (Mohelno, 1943; Čebín u Tiš-
nova †), 20. Jihomor. pah. (Hustopeče †; Hostěrádky
u Vyškova †; Komofany u Vyškova †; Bzenec, 1968). —
M: 37. Šumav. novohr. podh. (Strakonice, v minulém stole-
tí zavlečen).

Celkové rozšíření: Jižní a jv. Evropa, Francie, j.
a jv. část stf. Evropy, v. Středozemí, Malá Asie, Kavkaz, s.
Írán. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 169.

2. *Adonis aestivalis* L. — ohníček letní, hlaváček letní Tab. 93/3

Adonis aestivalis LINNAEUS Sp. Pl., ed. 2, 771, 1762. —
Syn.: *Adonis annuus* α *phoeniceus* L. Sp. Pl. 547, 1753. — *A.*
miniatus JACQ. Fl. Austr. 4: 28 et tab. 354, 1776. — *A. macu-*
lata WALLR. Sched. Crit. Fl. Hal. 1: 270, 1822. — *A. phoeni-*
ceus FRITSCH Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 44: 102, 1894.

Exsikáty: Fl. Exs. Herb. Inst. Bot. Univ. Carol., no
1. — Fl. Exs. Reipubl. Českoslov., no 1308. — PETRAK Fl.
Bohem. Morav. Exs., no 339.

Lodyhy přímé, 20—45 (—60) cm vys., v hor.
polovině chudě větvené, lysé a jen na bázi roz-
troušeně chlupaté. Lodyžní listy zpeřené v úzké
čárkovité úkrojky, 0,5—1,0 mm šir., prostřední
úkrojek zpeřeného listu na špičce často 3zubý,
dol. listy řapíkaté, s řapíkem až 2,5 cm dl., hor.
listy přisedlé. Květy (10—) 20—35 mm vel.; ka-
lišní lístky široce vejčité, 6—8 (—10) mm dl., ke
koruně přitisklé, lysé; korunních lístků 5—6
(—8), úzce vejčitých, 10—15 (—18) mm dl., čer-
vených, vzácně citronově žlutých, na bázi často
s tmavě fialovou až černou skvrnou. Nažky lysé,
šikmo vejcovité, (3,5—) 4,5—6,0 mm dl., na
povrchu s doličkovitými prohlubeninami, za-
končené v pokračování hřbetního kýlu přímým
zobánkem až 1 mm dl., bez tmavé skvrny na
špičce. V—VI. Tf. Tox.

$2n = 32$ (extra fines)

Variabilita: U nás jen v nominální subspecii —
subsp. *aestivalis*. Proměnlivost se projevuje v barvě květu
— popsána var. *citrinus* HOFFM. se žlutými květy. V soused-
ní NSR a Rakousku roste subsp. *provincialis* (DC.) STEIN-
BERG s menšími nažkami.

Ekologie a cenologie: Pole, zvláště na
suchých vápnatých spraších nebo na jílovito-
písčitých půdách jako plevel; nejčastěji ve spo-
lečenstvech svazu *Caucalion lappulae*.

Rozšíření v ČR: Převážně v teplých
oblastech Čech a Moravy, jinde jen velmi roz-
troušeně a přechodně zavlekán. Těžiště rozšíře-
ní v planárním až kolinním stupni (max.: Dou-
povské hory, Valeč, ca 520 m). — Mapy: SLA-
VÍK FKS 1986: 91.

T: 2. Stf. Pooří (Žabokliky), 4. Loun.-lab. střed. (ze-
jména 4a. Loun. střed.), 5. Terez. kotl. (Lovosice; Litoměřice),
6. Džbán, 7. Středočes. tab. (zejména 7c. Slán. tab.), 8.
Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 11. Stf. Pol., 12. Dol. Pojiz. (Ne-
převázka), 13. Rožď. tab. (Rožďalovice; Žehuň; Vinařice),
14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol. (Přelouč; Heřmanice u Jaro-
měte; Nové Město nad Metují), 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mi-
kul. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step. (Malá Vrbka;
Radějov), 20. Jihomor. pah., 21. Haná (Dubčany u Litovle).
— M: 25. Krušn. podh. (Kozlíky; Nový Dvůr), 29. Doup.
vrchy, 30. Jesen. rak. ploš. (Hořovičky), 31. Plz. pah. (Sobě-
tice; Koterov), 36b. Horaž. (Velké Hydčice), 37. Šum.-no-
vohr. podh. (Strakonice; Rovná), 42. Votic. pah. (Tábor),
62. Litomyš. pán. (Litomyšl; Řičky), 63. Českomor. mezih.
(Lanškroun), 69. Želez. hory (Horka u Chrudimi; Zaječice),
72. Zábř.-unič. úv. (Leština), 76. Mor. brána, 77a.
Ždán. les, 79. Gottw. vrchy (Březůvky).

Celkové rozšíření: Jižní a stf. Evropa, Francie, j.
část SSSR, Turecko, Írán, z. Himálaj; s. Afrika. — Mapy:
MEUSEL et al. 1965: 170.

3. *Adonis annua* L. — ohníček roční, hlaváček roční Tab. 93/4

Adonis annua LINNAEUS Sp. Pl. 547, 1753. — Syn.:
Adonis autumnalis L. Sp. Pl., ed. 2, 771, 1762. — *A. micran-*
tha DC. Regni Veg. Syst. Natur. 1: 222, 1817. — *A. atroru-*
bens FRITSCH Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 44: 102, 1894.

Lodyhy přímé, 25—45 (—60) cm vys., v hor.
polovině chudě větvené, po celé délce výrazně
rýhované, lysé. Lodyžní listy zpeřené v úzké
čárkovité úkrojky, prostřední úkrojek zpeře-
ného listu často 2—3zubý; dol. listy řapíkaté, s řa-
píkem až 2—3 cm dl., hor. listy přisedlé. Květy
15—30 (—40) mm vel.; kališní lístky široce vej-
čité, 6—8 mm dl., lysé; korunních lístků 6—10,
vejčitých, 9—10 (—15) mm dl., tmavě (vzácně
světle) červených, na bázi s tmavou skvrnou.
Nažky lysé, šikmo vejcovité, 3,0—5,5 mm dl.,
na povrchu s doličkovitými prohlubeninami,
zakončené v pokračování hřbetního kýlu krát-
kým a na špičce zakřiveným zobánkem, často
bez tmavé skvrny. IV—IX. Tf. Tox.

$2n = 32$ (extra fines)

V ČR pouze v nominální subspecii —
subsp. *annua*. Často pěstován v zahrádkách ja-
ko letnička a ojedinele zplaňuje v teplejších
oblastech v rozpětí planárního a kolinního
stupně: 9. Dol. Povlt. (Praha 1851), 10. Praž.
ploš. (Průhonice 1952), 14. Cidl. pán. (Sadová
1943; Jičín), 16. Znoj.-brn. pah. (Znojmo 1928;
Brno 1874). Původní v j. Evropě, Turecku a v s.
Africe, v některých zemích z. a stf. Evropy zdo-
mácnělý (mapa: MEUSEL et al. 1965: 170).